

ВІДГУК

**офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента
Чубука Руслана Валентиновича
на дисертацію Шпільчак Любові Яремівни
«Підготовка майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного
супроводу дітей із дистантних сімей»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена необхідністю пошуку нових підходів цілеспрямованої підготовки майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей як важливої складової їхньої професійної підготовки, що спрямована на використання сучасних форм і методів роботи щодо підтримки, захисту, удосконалення соціального функціонування дітей із дистантних сімей та створення оптимальних умов для їхнього саморозвитку і самовдосконалення.

Саме психолого-педагогічний супровід дітей із дистантних сімей, члени яких перебувають у складних життєвих обставинах: юридично вважаються такими, що спільно проживають, проте тривалий час відсутні; перебувають із різних причин на відстані один від одного або працюють окремо від сім'ї, що несприятливо впливає на розвиток дітей і є причиною розладу усталених родинних відносин, зумовлює низку проблем дітей, які опинилися поза увагою. Водночас, наслідки цих життєвих обставин члени сім'ї не можуть подолати самотійно, тому нагальною необхідністю є створення умов для самотійного розв'язання і подолання життєвих труднощів, збереження і підвищення соціального статусу сім'ї або особистості через надання соціальних послуг, допомоги та підтримки.

Тема дисертаційної роботи відповідає плану наукових досліджень кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника «Психолого-педагогічні засади професійної підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності». Тему дисертаційної роботи затверджено Вченою радою

Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника (протокол № 2 від 30.09.2008 р.) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 7 від 26.10.2010 р.).

Заслугою дисертантки вважаємо зацентрованість уваги на посиленні актуальності окресленої проблеми ще й наявністю виявлених протиріч між: зростаючою кількістю дітей із дистантних сімей та недостатньою ефективністю засобів забезпечення їхньої успішної соціалізації; потребою в ефективних технологіях сприяння соціалізації вихованців із дистантних сімей та відсутністю достатнього методичного забезпечення сфери; необхідністю реалізації комплексного підходу до супроводу дітей із дистантних сімей та відсутністю розроблених технологій; психолого-педагогічною спрямованістю діяльності психологічної служби в системі освіти, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді та недостатнім рівнем науково-теоретичної, методичної і практичної розробки умов їхньої діяльності.

Не викликає сумнівів обраний дисертанткою спосіб викладу матеріалів дисертаційної роботи; виваженою є структура роботи, що відповідає об'єкту, предмету, поставленій меті та завданням дослідження, цілком вмотивовано представлено науковий апарат.

Привертає увагу незаперечно наукова новизна одержаних результатів дослідження. Відзначимо, що автору дисертаційної роботи вперше вдалося *обґрунтувати* теоретичні засади та систематизувати концептуальні положення підготовки майбутнього соціального педагога саме до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей; *розкрити*: сутність та особливості розвитку і поведінки дітей із дистантних сімей; зміст поняття «психолого-педагогічний супровід дітей із дистантних сімей»; *визначити* основні критерії (психофізіологічні, педагогічні, комунікативно-функціональні, організаційно-психологічні, мотиваційно-технологічні компетенції), показники та рівні (високий, достатній, середній, низький) готовності майбутніх соціальних педагогів до здійснення психолого-

педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей; *розробити* модель підготовки майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей; *виявити та обґрунтувати* організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до супроводу дистантних сімей (проектування цілеспрямованої професійної підготовки на основі створеної та апробованої моделі; збагачення змісту підготовки з урахуванням специфіки типу дистантної сім'ї, рівня психолого-педагогічної культури батьків; удосконалення технології психолого-педагогічного супроводу під час навчальних і поза аудиторних занять; корекція набутих професійних умінь і навичок роботи з дітьми із дистантних сімей під час різних видів соціально-педагогічної практики і форм професійної діяльності майбутніх соціальних педагогів).

Заслуговує на позитивне схвалення практична значущість одержаних результатів дослідження. Дисертанткою розроблено і впроваджено: навчально-методичний комплекс дисципліни «Соціальний психолого-педагогічний супровід дистантних сімей» для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка»; окремі розділи програм курсів підвищення кваліфікації соціальних педагогів загальноосвітніх навчальних закладів «Соціально-педагогічний супровід дітей «групи ризику» та «Організація роботи соціального педагога з розв'язання проблеми насильства у школі» в умовах післядипломної педагогічної освіти; апробовано змістово-організаційне забезпечення процесу підготовки майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей.

У першому розділі автором дисертаційного дослідження розкрито понятійно-категоріальний апарат дослідження; охарактеризовано сутність соціально-педагогічного феномена «дистантна сім'я», проаналізовано особливості розвитку і поведінки дітей із таких сімей, а також представлено наукові підходи до розв'язання порушеної проблеми як необхідної складової професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Заслугою дисертантки вважаємо те, що визначено виховні проблеми дистантних сімей різного типу; доведено необхідність цілеспрямованої підготовки соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу, спрямованого на підтримку, захист, створення оптимальних умов для їх саморозвитку й самовдосконалення; з'ясовано, що реалізація психолого-педагогічного супроводу дистантних сімей і напрямів його впровадження потребує професійної готовності фахівців до такої діяльності як якісного новоутворення – спеціальної підготовки студентів.

Позитивної оцінки заслуговує й те, що організаційно-педагогічні умови, дисертантка розглядає як сукупність взаємозумовлених чинників, які забезпечують ефективність підготовки майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей.

У другому розділі дисертаційної роботи на основі аналізу наукових праць дисертанткою охарактеризовано реальний рівень підготовки майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу (ППС) дітей із дистантних сімей; представлено алгоритм проектування підготовки майбутніх соціальних педагогів до ППС дітей із дистантних сімей.

Не викликають заперечень визначені критерії та адекватні їм показники готовності майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей (психофізіологічні, педагогічні, комунікативно-функціональні, організаційно-психологічні та мотиваційно-технологічні компетенції).

Важливо, що дисертанткою подано авторське визначення поняття *«психолого-педагогічний супровід дітей із дистантних сімей»*, яке вона трактує як двосторонній процес взаємодії соціального педагога з членами різних типів дистантних сімей, що охоплює комплекс цілеспрямованих, безперервних, послідовних соціальних психолого-педагогічних дій задля усвідомлення дитиною конкретної життєвої ситуації, розкриття та активізації її особистісного потенціалу, розширення меж соціального досвіду, забезпечення їй всебічного повноцінного розвитку.

Практично-цінним є те, що у дисертаційній роботі за результатами проведення констатувального етапу експерименту дисертантка дійшла висновку про необхідність розробки експериментальної моделі підготовки соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей. Логічно-об'єктивною необхідністю для розробки моделі підготовки майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей стало обґрунтування визначених організаційно-педагогічних умов. У свою чергу, виокремлені компоненти експериментальної моделі передбачали забезпечення підготовки соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу, виявлення і впровадження умов, змісту і форм ефективної професійної підготовки студентів до означеного напрямку діяльності.

У третьому розділі дисертаційного дослідження автором представлено результати впровадження моделі у процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів до супроводу дистантної сім'ї; розкрито зміст, структуру та результати експериментальної роботи щодо реалізації та перевірки ефективності організаційно-педагогічних умов фахової підготовки студентів.

Заслуговує на увагу те, що під час формувального експерименту відбувалась реалізація та експериментальна перевірка ефективності визначених педагогічних умов, які дисертантка розглядала як сукупність взаємозумовлених чинників, що забезпечують ефективність підготовки майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей. Результати експерименту засвідчили, що за всіма критеріями готовності в експериментальній групі кількість студентів з високим рівнем зросла на 31,25% (44,79% проти 13,54% на початку експерименту); у 16,67% опитаних студентів сформовано достатній рівень; показник середнього рівня знизився на 12,5% (19,79% проти 32,29% на початку експерименту); кількість студентів з низьким рівнем зменшилась на 18,75% (на кінець експерименту 18,75% проти 37,5% на початку).

У контрольній групі динаміка рівнів залишилась практично не змінною: кількість студентів із показниками високого рівня зросла лише на 1,2% і стала 13,1%; достатнього – на 1,19% і стала 17,86%; середнього – 7,15% і стала 40,48%; низького рівня – зменшилися на 9,54% (на кінець експерименту 28,56%, проти 38,1% на початку), що свідчить про незначні позитивні зміни.

Таким чином, виявлені результати дослідницько-експериментальної роботи дозволили довести ефективність визначених організаційно-педагогічних умов, змісту і форм підготовки майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей.

Заслуговує на позитивне схвалення база апробації результатів дослідження на конференціях різного рівня. Основні положення і результати дослідження обговорювалися під час виступів на *міжнародних науково-практичних конференціях* «Актуальні проблеми підготовки фахівців у галузі соціально-педагогічної діяльності» (Ніжин, 2010); «Народознавчі технології охорони і збереження здоров'я дітей та молоді» (Івано-Франківськ, 2010); «Етновиховний простір сучасних закладів освіти в умовах глобалізації» (Івано-Франківськ-Хмельницький, 2010); «Січневі педагогічні читання: Стратегія розвитку педагогічної науки і освіти в XXI столітті: проблеми, перспективи» (Сімферополь, 2011); «Соціальна педагогіка: наука, професія, діяльність (здобутки двох десятиріч)» (Київ – Івано-Франківськ, 2013); «Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей» (Тернопіль, 2014); «Соціально-педагогічна парадигма виховання: сутність та шляхи реалізації» (Ніжин, 2014); *всеукраїнських* – «Соціально-психологічні проблеми виховання дітей в дистантних сім'ях і методично-теоретичні засади підготовки спеціалістів до роботи з ними» (Чернівці, 2008); «Підготовка молоді до сімейного життя: проблеми і перспективи» (Івано-Франківськ, 2011); «Психолого-педагогічний супровід розвитку обдарованості особистості учня» (Івано-Франківськ, 2012; 2014); «Партнерство навчальних, культурно-освітніх закладів, соціальних служб і родин: стан, проблеми,

перспективи розвитку» (Тернопіль, 2015); *регіональних* – «Новітня еміграція: проблеми соціального і національного сирітства» (Івано-Франківськ, 2009).

Повноту результатів дисертаційної роботи висвітлюють 16 одноосібних наукових праць автора. Серед них: 9 одноосібних статей у наукових фахових виданнях, 1 – у наукових періодичних виданнях інших держав, 5 – в інших наукових виданнях, 1 – методичні рекомендації.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження в цілому, вважаємо за необхідне висловити побажання і зробити деякі зауваження:

1. У тексті дисертації не отримав роз'яснення такий технологічний етап психолого-педагогічного супроводу із дистантних сімей як збір та аналіз інформації про дистантну сім'ю.

2. Виявлена така невідповідність: в авторефераті умови згадуються у тексті першого розділу, до того ж зазначені як умови підготовки, натомість у тексті дисертації вони розглядаються у третьому розділі і названі як організаційно-педагогічні умови підготовки.

3. На нашу думку в підрозділі 1.1 необхідно було б скоротити обсяг матеріалу, присвяченого розширеному аналізу стану різних типів дистантних сімей у суспільстві.

4. Доцільно було б більш аргументовано охарактеризувати, яким чином відбувся розподіл студентів на контрольні та експериментальні групи (підрозділ 2.2).

5. На нашу думку, представлена модель підготовки майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей, інформаційно-перевантажена, що ускладнює сприйняття логічної послідовності її реалізації на практиці.

6. У представленому списку використаних джерел мають місце посилання на навчальні посібники та підручники.

Вищезазначені зауваження не знижують цінність результатів дисертаційної роботи, які можуть бути використані для професійної підготовки студентів спеціальностей «Соціальна педагогіка» і «Соціальна

робота» у вищій школі; в інститутах післядипломної освіти з метою підвищення кваліфікації соціальних педагогів, практичних психологів, спеціалістів центрів соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді. До того ж, розроблені методичні рекомендації психолого-педагогічного супроводу дистантних сімей, зможуть стати ефективним інструментарієм діяльності соціальних педагогів у загальноосвітніх школах та інших освітніх установах. Додамо, що матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані для: подальшої розробки теоретичних і практичних положень професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів; підготовки методичних рекомендацій для студентів спеціальностей «Соціальна педагогіка» і «Соціальна робота»; написання студентами курсових, дипломних, магістерських та інших наукових робіт.

Вважаємо, що дисертаційна робота Шпільчак Любові Яремівни на тему «Підготовка майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей» є актуальним, самостійним і завершеним дослідженням, що відповідає п. п. 9, 11, 12, 13, 15 «Положення про порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, дає підстави для присудження, Шпільчак Любові Яремівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи,
управління і педагогіки,
Чорноморський державний університет
ім. Петра Могили, м. Миколаїв

Р.В. Чубук

Власноручний підпис Чубука Р.В. засвідчую
начальник відділу кадрів ЧДУ ім. Петра Могили

О.А. Саєнко

